

➤ Tunnekokemusten metonyymisyys
Sirkka Turkan runossa ”Syvällä
metsässä nukkuu suuri hirvi”

—

Annukka Immonen

”R

—

unossa on perusapinan epätoivo, mutta sillä lohdutetaan kansoja”, totesi Sirkka Turkka haastattelussa Honkolan kartanossa 16.5.1985 (Kankaanpää 2003, 33). Lauseessa kiteytyy käsitys lyriikasta vaikeiden tunteiden ilmaisukeinona, jolla on kuitenkin mahdollista tavoittaa lukijansa. Vaikka Turkan runouden keskeislyyrisestä otteesta välittyy kuva henkilökohtaisesta kokemuksesta, se rakentuu aina suhteessa maailmaan ja lukijaan. Turkan runouskäsitteeseen kuuluu arkinen mutta myös ylevää hyödyntävä suhtautuminen runouteen. Arkisuus, puheenomaisuus ja tunteiden vahva läsnäolo ovat olennainen osa Turkan lyriikkaa ja sen retorisia keinoja. Lisäksi Turkan runoudessa käydään jatkuvaa neuvottelua ihmisen ja eläimen välisen rajan olemassaolosta.¹

Tämän artikkelin tavoitteena on metonymisyyttä ja muita poeettisia keinoja hyödyntämällä selvittää, miten *Sielun veli* -kokoelman (= SV, 1993) runossa ”Syvällä metsässä nukkuu suuri hirvi” esitetään ja välitetään maailmassa olemisen kokemusta ja siihen liittyviä tunteita. Kyseinen runo ilmentää hyvin Jukka Koskelaisen (2005) huomiota siitä, miten Turkan lyriikka vetoaa mielikuviiin ja tunteisiin ja miten ”puhuja on aina osa maisemaa”. Tarkastelen kokemuksen metonymistia hahmottumista runossa erilaisten filosofisten tunnekäsitteiden avulla. Kiinnostukseni keskiössä on metonymisyys, koska Turkan runo rakentuu sen varaan, mutta huomioin lisäksi siihen kietoutuvan muun kuvallisuuden sekä äänteellisen toiston ja typografian lukijaan vaikuttamisen keinoina. Esitän, että metonymisyydelle perustuvien retoristen keinojen myötä Turkan runo tuo esiin ja kyseenalaistaa keinotekoisia kartesiolaisia jakoja, joita mielen ja ruumiin, järjen ja tunteen, ihmisen ja eläimen sekä luonnon ja kulttuurin välille on länsimaisessa ajatteluperinteessä rakennettu. Lisäksi runossa vastustetaan käsitystä mielestä ja tunteista päänsisäisinä entiteetteinä. Runossa korostuu maailmassa olemisen kokemuksen ruumiillisuus ja vuorovaikutteisuus, ja runon puhujan mieli, tunteet ja suhde muihin olioihin näyttävät metonymisesti toisiinsa kietoutuneina. Vuorovaikutteisuudelle, ruumiillisuudelle ja yhteenkietoutumiselle perustuva näkemys mielestä, tunteista ja maailmasta on esillä fenomenologisessa ja enaktiivisessa ajattelussa, joka muodostaa artikkelissa hyödyntämäni teoreettisen kehyksen. Runoutta ei ole tähän mennessä tutkittu enaktiivisten tunnekäsitysten näkökulmasta, mutta kertomusteorian puolella on saatu aikaan lupaavia tuloksia.² Enaktiivinen näkökulma, jossa mieli ymmärretään ruumiillistuneena (*embodied*), maailmaan uppoutuneena (*embedded*) ja laajenneena (*extended*), syventää käsitystä Turkan runon tavasta kuvata mielen toimintaa metonymisyyden kautta ja samalla metonymisyyden tunnevaikutuksista.

Tunnekäsityksistä ja metonyymisyydestä

Niin sanotun affektiivisen käänteen myötä hämmennystä ja epäselvyyttä on herättänyt erilaisten tunnekäsitteiden määrä sekä se, että käsitteitä on käytetty tutkijasta, tutkimusalasta ja -kohteesta riippuen hyvin eri tavoin (ks. Helle & Hollsten 2016). Yleisesti emotiot (*emotions*) ymmärretään intentionaalisina tunteina, joilla on jokin tietty kohde. Tunnetiloista (*moods*) puhutaan sen sijaan yleisluontoisempina tunteina, jotka ovat pidempikestoisia ja kohdistuvat kattamaan laajempia asioiden verkostoja. (Ratcliffe 2015, 34.) Affektiivisuus on enaktivismin tutkija Giovanna Colombettin (2014, 2) mukaan elävän ruumiillisen organismin perustavanlaatuisen olotila, joka merkitsee kykyä välittää omasta olemassaolostaan ja ympäristöstään. Ilman sitä ei olisi mahdollista kokea muunlaisia tunteita, kuten emotioita tai pidempiaikaisia tunnetiloja (mts. 3). Affektiivisuus on myös ruumiillista virittymistä (*attunement*) ja kiinnittymistä (*engagement*) maailmaan (mt.).

Enaktivismissa kaikkein yksinkertaisinkin elävä organismi ymmärretään kognitiiviseksi systeemiksi, jolla toisin sanoen on mieli (Colombetti 2014, 18). Mieli ei sijaitse pelkästään aivoissa vaan on kauttaaltaan ruumiillistunut (mts. 2). Elävä systeemi merkityksellistää (*make sense*) ympäristöään eli osallistuu sen rakentamiseen. Merkityksellistäminen on fenomenologiaan pohjautuvaa toisen elävän organismin perspektiivin omaksumista, jotta kyseisen organismin suhdetta maailmaan voisi ymmärtää. Mieli ja merkityksellistäminen ovat perustaltaan affektiivisiä. (Mts. 19.) Mielen ja elämän jatkuvuuteen (*continuity*) nojaten affektiivisuus onkin jotakin paljon syvempää ja kokonaisvaltaisempaa kuin affektiivisen tieteen piirissä on totuttu ajattelemaan (mts. 23).

Edellä kuvailtu perustavanlaatuisen affektiivisuus tulee käsitteenä hyvin lähelle fenomenologi Matthew Ratcliffen (2008) nimeämiä ja tutkimia eksistentiaalisia tunteita (*existential feelings*), joilla puolestaan on taustansa Martin Heideggerin käsitteessä *Stimmung*. Eksistentiaalinen tunne on määriteltävissä kokemusten taustalla olevaksi muuttuvaksi tuntemukseksi todellisuuteen ja maailmaan kuulumisesta (mts. 57). Eksistentiaalisen tunteen fenomenologinen reflektointi mahdollistuu selkeimmin sen muuttuessa, jolloin tunne ikään kuin tulee näkyväksi (mts. 40). Eksistentiaaliset tunteet konstituivat suhdetta muihin ihmisiin, eläimiin, sosiaaliseen maailmaan ja elottomaan; ne voivat ilmetä sekä vieraantumisen ja eristäytyneisyyden että läheisyyden ja yhteyden tunteina (mts. 67). Eksistentiaalisten tunteiden ilmaiseminen on haasteellista ja vaikeaa, koska ne eivät kohdistu selkeisiin kokemuksen tai ajattelun kohteisiin. Normaalielämässä niiden kuvailussa turvaudutaan usein metaforiin, jolloin ne jäävät hämäräksi. (mts. 39–40). Tästä syystä esitän, että runous, jonka ilmaisua hämäryys ja metaforisuus muun kuvallisuuden ohella oleellisesti määrittävät, on erinomainen keino päästä lähemmäs eksistentiaalisten tunteiden kuvailua ja tulkintaa.

Ratcliffe (2015, 35) toteaa, että tietyt tunnetilat ja emootiot voivat olla myös esi-intentionaalisia, jolloin ne solahtavat eksistentiaalisten tunteiden kategoriaan. Colombettin (2017b, 1438) mukaan tunnetilat eivät ole pelkästään tilanteisia ja alttiita maailman vaikutuksille, vaan monimutkaisin tavoin suhteessa siihen. Tunnetilat ovat kulttuuristen arvojen ja normien muokkaamia, materiaalisesti ja intersubjektiivisesti rakentuneita ja voivat sisällyttää itseensä maailman osia, jotka ovat koettavissa osana minuutta (mp.). Koska enaktivismissa ajatellaan elävien systeemien kykenevän laajenemaan, sama koskee myös tunnetiloja muiden affektiivisten tilojen tavoin (Colombetti 2017a, 445).³

Tässä artikkelissa tarkastelen Turkan runossa ilmenevää maailmassa olemisen kokemusta hyödyntäen fenomenologien ja enaktivismiin nojaavien ruumiillistuneen mielen tutkijoiden käsityksiä mielen toiminnasta ja siihen liittyvistä tunteista. Otan käsittelyssä huomioon eri tunteiden ja tunnekäsitteiden osittaisen päällekkäisyyden. Affektiivisuuden ymmärrän enaktiivisuuteen nojaten nivoutuvan erottamattomasti ruumiillistuneen mielen toimintaan, ja siten myös Turkan runossa se liittyy kaikkiin siitä välittyviin tunnekokemuksiin ja viittaa myös lukijaan suuntautuneisiin tunnevaikutuksiin. Analyysissäni Turkan runosta pyrin erittelemään, miten runossa rakennetaan ruumiillistuneen mielen toimintaa ja tapaa merkityksellistä affektiivisesti vuorovaikutteista suhdetta ympäristöön. Hahmottelen runon poeettisessa maailmassa esiintyviä eksistentiaalisia tunteita ja niiden suhdetta runon puhujan minuuteen ja muihin affektiivisiin tiloihin. Tarkastelen tunteiden muotoutumista inhimillisen kulttuurin perspektiivistä, mutta samanaikaisesti vuorovaikutteisessa ja interaffektiivisessä suhteessa luontoon ja eläimiin. Turkan runon tapa kuvata ja konstruoida kokemisen tapoja ja maailmasuhdetta perustuu metonymisyyteen, joka poikkeaa arkisesta kielenkäytöstä mutta myös hyödyntää sen keinoja. Siten metonymisyys on erinomainen väline ilmaista enaktiivisten tunneteorioiden paljastamaa elävän organismin, affektiivisten tilojen ja ympäristön toisiinsa kietoutuneisuutta ja tuoda esiin sen vaikutuksia runon tulkintaan.

Metonymia on määritelty tutkimuksessa metaforan alalajiksi, jossa merkityksen siirto tapahtuu kaltaisuuden sijaan tuttuuden perusteella, ja sana korvataan jollakin siihen ajallisessa, paikallisessa, loogisessa tai muulla tavalla läheisessä yhteydessä olevalla sanalla (Haapala 2003, 145). Tästä syystä metonymiaa on pidetty proosalle ominaisena trooppina, kun taas metafora on liitetty lyriikkaan. Tämä näkemys on esillä Roman Jakobsonin (1987, 307, 310–12) kirjoituksissa, joissa Jakobson on tuonut esiin myös metonymian ja metaforan läheisen suhteen, jolloin metonymyminen jatkuvuus voi toimia perustana metaforien olemassaololle ja toisinpäin. Metaforan ja metonymian välille ei ole ongelmattonta vetää kiistatonta rajaa, vaan ne lähenevät toisiaan ja jopa sekoittuvat toisiinsa. Toisin kuin metonymian kohdalla, metaforan on nähty operoivan useamman käsitteistykseen alan välillä, mutta usein on lähes mahdollista määritellä käsitteistysten välisten alojen keskinäisiä eroja. (Haapala 2003, 147–48.) Uudempaa metonymiatutkimusta (esim. Littlemore 2015) on tehty kog-

niitiivisen metaforateorian kentällä. Kyseisellä tutkimuksella ei kuitenkaan ole yhteyttä tähän artikkeliin, joka etenee Turkan runossa esiintyvän kuvallisuuden ehdoilla pyrkimättä lukemaan siitä esiin valmiiksi määrättyjä ja siten jäykkiä käsitteellisiä kielikuvia.

Metonymia voi esiintyä rajatun troopin lisäksi myös yksittäistä runoa tai teosta laajemmin jäsentävänä rakenteellisena mallina (Haapala 2003, 145). Rainer Emig (1995) on tutkinut metonymiaa T. S. Eliotin modernistisen runouden rakennusperiaatteena. Toisin kuin lineaarisesti etenevässä, jatkuvuuteen ja tunnistettaviin yhteyksiin perustuvassa realistisessa romaanissa, modernistisessa runoudessa metonyminen kokonaisuus koostuu hajanaisista ja tekstissä kaukana toisistaan olevista aineksista, jotka verkostoituvat rihmastoiksi. Metonymia voi ilmetä kuvana, joka edustaa jotakin itseään monimuotoisempaa merkityskokonaisuutta, siis *pars pro toto* -rakenteena tai jonkin tietyn kuvan fragmentoituneiden osien suhteena. (Emig 1995, 76, 69; Haapala 2003, 148–49.) Eliotin *Joutomaa*-runoelmassa (1922) maisema- ja henkilömetonymiat kytkeytyvät intertekstuaalisiin viittauksiin. Yhdessä ne risteytyvät ja kerrostuvat luoden merkitystihentymiä ja siten koherenssia. (Emig 1995, 73–76.) Marcel Proustin *Kadonnutta aikaa etsimässä* -suurromaanissa hyödynnetään modernismille tyyppillisiä metonyymisiä korvauksia ja jatkumoa erilaisista kokemuksista, esimerkiksi rakkaudesta kerrottaessa, ja metonyymisyys toimii ajan, tilan, havainnon ja muistin jäsentäjänä (ks. de Man 1979, 65–67; Genette 1972; Haapala 2003, 151–52).

Modernistisissa teoksissa siis asetetaan yhteen toisistaan riippumattomilta tai jopa keskenään yhteensopimattomilta vaikuttavia rakennneosasia, jolloin lukijan tehtäväksi jää koherentin kokonaisuuden ja merkityksen muodostaminen. Täten lukijasta itsestään lukemistapoineen tulee puuttuva osa tekstin rakennetta ja siten sen metonymia (ks. Perry 1979, 43–45). Metonyymiset yhteydet ulottuvat kuitenkin tekstin sisäisten komponenttien välisiä suhteita laajemmalle (Haapala 2003, 153). Kun tekstiä ja sen metonyymisyyttä lähestytään fenomenologisten ja enaktiivisten tunneteorioiden näkökulmasta, on lyyrisen minän metonyymisen ja affektiivisen ympäristöön kiinnittymisen ja uppoutumisen lisäksi syytä ymmärtää lukija ruumiillistuneena, maailmaan uppoutuneena ja laajenneena sekä affektiivisiin kokemuksiinsa ja kulttuuriseen sekä kielelliseen tietämykseensä kiinnittyneenä. Koska teksti pyrkii retorisiin keinoin vaikuttamaan lukijaansa ja kutsumaan tätä osaksi poeettista maailmaa, tulee lukijasta tekstin osa eli metonyymisesti sen poeettiseen maailmaan uppoutunut, laajentunut ja siten siihen interaffektiivisesti kiinnittynyt.⁴

Luonnosta kulttuuriin, eläimestä ihmiseen

Turkan runossa metonyymisyys toimii muihin poeettisiin keinoihin kietoutuvana lukijaan vaikuttamisen välineenä, jonka välityksellä avautuu runon puhu-

jan ruumiillistuneen mielen tapa toimia. Runon puhujan affektiivisesti värittyneiden ja toisiinsa kietoutuneiden aistimusten, mielikuvien ja muistojen kautta hahmottuu metonyymisiä jatkumoa suhteessa ympäröivään maailmaan, jonka erottamaton, ja siten metonyyminen, osa lyyrinen minä elävänä organismina on. Runon kuvat ja yksityiskohdat edustavat metonyymisesti laajempia merkityskokonaisuuksia runon tulkinnassa, mutta kuvat saavat myös metaforisia, symbolisia ja jopa ironisia merkityksiä.

Syvällä metsässä nukkuu suuri hirvi.
Se riiputtaa raskasta päätään
    kuin suruista usvaa, ja suoraan
sumusta ojentuu oksa minua kohti:
    puu on pysähtynyt ikkunani eteen.
Kun se tuli tuohon, olin lapsi,
    se lähtee kanssani kun olen vanhus.
Musta koira nukkuu vieressäni, sielun veli,
    sen sydän lämmittää pienen huoneen,
    rannan kivet ja järven jään.
Ilman lävistää vanha rakkauslaulu,
    sen pauhu:
Es muss so wunderschön sein
    deine Liebe zu haben.
Harmaata on kaikkialla, sikin sokin
    kuin sanomattomia sanoja, valon pisaroita.

Sen täytyy olla ihmeellistä: muiden valo on
mennyt metsän taa, sinne on muiden
aurinko mennyt. Minun ei. (SV, 23)

Kun runoa tarkastellaan poeettisena kokonaisuutena, siinä hajallaan esiintyvät maisemalliset komponentit eli hirvi, metsä, usva, sumu, puu, ranta, kivet, jää ja aurinko muodostavat keskenään luonnon elementeistä koostuvan metonyymisen jatkumon. Vastaavasti toinen metonyyminen kytkös rakentuu yhtenäisemmin runon kompositiossa lyyrisen minän, tämän koiran ja huoneen välille. Huoneen metonymiaan kuuluva ikkuna toimii runossa objektina, joka konkreettisesti erottaa ihmisen ja luonnon toisistaan, mutta samalla korostaa läpinäkyvyydellään havainnon välityksellä saatavaa yhteyttä, kun puhuja tarkastelee puuta, joka *pars pro toto* -periaatteen mukaan toimii luonnon edustajana. Samalla luonnon ja ihmisen välinen vastakkainasettelu rikkoontuu, kun puhuja personifikaation myötä elävöittää puun ja paljastaa emootionsa sitä kohtaan. Toteutettu antropomorfinen ele kuitenkin korostaa ihmisen tarvetta katsoa luontoa ja maisemaa kulttuurisen viitekehyksen läpi, jota ikkuna symbolisesti edustaa. Deiktinen ilmaisu ”se tuli tuohon” luo runoon tilallisen ja ajalli-

sen välisen suhteen, johon liittyy puun edustaman maiseman ilmentämä ajan kuluminen, mikä puolestaan vertautuu ihmiselämän pituuteen. Puu levittäytyy ympäristöönsä aktiivisena elävänä organismina, jota sen oksa ojentautuessaan metonyymisesti edustaa. Enaktiiviseen kehykseen nojaten puhujan puuhun luoma affektiivinen kiinnittyminen vahvistaa heidän välistään metonyymistä jatkumoa elävinä organismeina, joiden keskinäinen side tulee puhujan mukaan kestäväksi läpi elämän. Deiktisyyden luoman läsnäolon vaikutelman johdosta lukijalle tarjoutuu asema uppoutua runon poeettiseen maailmaan ja affektiivisesti virittyä puun ja lyyrisen minän kohtaamiseen ikään kuin puu ojentaisi oksansa lukijaa kohti ja kutsuisi sisälle runon maailmaan.

Yhtä lailla koira toimii runossa metonyymisten jatkumoiden risteymänä. Se asustaa puhujan kanssa samassa huoneessa ja tulee nimetyksi idiomia hyödyntäen ”sielun veljeksi” ja puhujan emootioiden kohteeksi. Samalla se on kuitenkin eläin, joka huolimatta lemmikin statuksestaan on pikemminkin luonnon kuin ihmiseen liitetyn kulttuurin edustaja. Koiraa kuvataan runossa sydämensä kautta, joka elimenä edustaa koiran elinvoimaa. Sydän on myös rakkauden symboli, mutta runossa sillä on vielä kokonaisvaltaisempi merkitys. Sydämen välittämä rakkaus tunnetilana laajenee metonyymisesti huoneen ulkopuolelle ja yltää siellä sijaitseviin luonnon elementteihin lämmittäen kivet ja sulattaen jään. Samalla sydän kuvaa metonyymisesti koiraa eläimenä, jolle on ominaista osoittaa kohteellisia emootioita, mutta myös hyvin kohdeltuna kokea rakkaus suodattamattomana tunnetilana eli lämpönä, joka kohdistuu laajemmin maailmaan. Idiomi ”sielun veli”, konkretiaa ja ruumiillisen läsnäolon tuntua tuova deiktinen ilmaisu ”vieressäni”, ja koirasta huokuva lämpö kuvaavat metonyymisesti puhujan ja koiran välistä kokonaisvaltaista affektiivista tunnesidettä. Heidän välisensä läheisyys vetoaa lukijaan ja ilmentää Thomas Fuchsin ja Sabine Kochin (2014, 5) kuvaamaa ruumiiden välistä resonanssia jaetussa interaffektiivisessä tilassa, mikä mahdollistaa toisen olennon tunteiden kinestesian ja intensiteetin kokemisen. Ruumiillinen resonanssi (*bodily resonance*) pitää sisällään tuntemuksia lämmöstä ja kylmyydestä kipuun ja rentoutumiseen (Fuchs 2016, 196).

Runon alkuosa luo kuvan, että lyyrisellä minällä on kaikki hyvin elellessään turvassa neljän seinän sisällä koira seuranaan. Sen sijaan hänen näkökulmastaan ulkona luonnossa on vallitsevasta säätilasta johtuen karut olot, joista puu pyrkii oksansa avulla sisään ja kivet ja jää tarvitsevat koiran rakkautta lämmetkseen. Metsässä nukkuvan hirven pää vertautuu usvaan, joka personifoidaan suruisa-attribuuttia käyttäen. Eläimet eivät kynelehti, mutta se ei merkitse, etteivätkö ne olisi affektiivisia olentoja. Hirven pään raskaus viittaa sarvien painoon ja siten korkeaan ikään, sillä pudottuaan hirven sarvet kasvavat vuosi vuodelta suurempina takaisin. Hirven pään asento kuvaa iän tuoman väsymyksen ohella alakuloa, jopa surua.⁵ Hirvi on riistaeläin, joka joutuu pakenemaan sekä ihmistä että sitä saalistavia petoeläimiä. Eläintutkija ja evoluutiobiologi Marc Bekoff (2007) puhuu ”varovaisen antropomorfismin” puolesta keinona

*Runous, jonka ilmaisu hämäryys ja metaforisuus
muun kuvallisuuden ohella oleellisesti määrittävät, on
erinomainen keino päästä lähemmäs eksistentiaalisten
tunteiden kuvailua ja tulkintaa.*

---

tulkita eläinten käytöstä. Bekoffin (mts. 123–26) mukaan kyseessä on lingvistinen väline, jonka avulla eläimen tunteet ja ajatukset tehdään näkyviksi ihmiselle ymmärrettävässä muodossa, sillä ihminen on väistämättä oman kielellisen systeeminsä vanki. Antropomorfismin täydellinen välttäminen etäännyttää ihmisiä ja eläimiä toisistaan ja altistaa eläimiä hyväksikäyttävälle ajatusmallille. Bekoff (mts. 33) korostaa, että eroistaan huolimatta ihmiset ja eläimet sijoittuvat läheisyyden periaatteen mukaisesti samalle jatkumolle, minkä jo Charles Darwin osoitti tutkiessaan evoluutiota ja eri lajien välisiä fyysisiä ja toiminnallisia yhteneväisyyksiä. Keskinäiset erot ja samankaltaisuudet eivät ole mustavalkoisia vaan pikemminkin vivahteita samalla asteikolla, jolle sijoittuvat myös tunteet (mp.).⁶

Edellä kuvailun kaltainen rinnastuksiin pohjautuva metonyyminen jatkumo muodostuu eri lajien välille myös Turkan runon poettisessa maailmassa lyyrisen minän havaintojen, mielikuvien ja niitä taustoittavan affektiivisen kiinnittymisen välityksellä. Eläimet näyttäytyvät yhtä lailla affektiivisina olentoina, joilla on osansa lyyrisen minän maailmassa olemisen kokemuksessa: Koira on puhujan vierellä jaetussa interaffektiivisessä tilassa ja hirvi kauempana metsässä, mutta jälkimmäinen on silti vahvasti läsnä mielikuvien kautta. Runo tuntuu ehdottavan, että ihminen on laji lajien joukossa. Kiinnostavaa on se, että hirven, koiran ja ihmisen muodostamalla elävien organismien jatkumolla molemmat eläimet nukkuvat. Haluaako lyyrinen minä korostaa itseään ”hereillä olevana” ihmisenä ja siten kognitiivisesti eläimiä ansiokkaampana elävänä organismina? Pikemminkin kyse on arvottamisen sijaan kiertoteitse eli metonyymisesti tapahtuvasta kuvauksesta puhujasta itsestään: syystä tai toisesta hän on kykenemätön nukkumaan, mihin eläimet sen sijaan pystyvät olosuhteista riippumatta. Kuvaamalla hirven olevan syvällä metsässä ja lähestymällä sitä mielikuvin runon puhuja osoittaa myös kunnioitusta villieläintä koh-

taan pitämällä siihen tarvittavaa etäisyyttä. Siten lyyrinen minä asettuu samalle jatkumolle muinaissuomalaisen kansanperinteen kanssa, jonka piirissä hirveä pidettiin myyttisenä eläimenä.

Saksalaisen rakkauslaulun rivit ”[k]uinka upeaa olisikaan / sinun rakkautesi omistaa” jatkavat runossa hahmottuvien tunnekokemusten tematisointia. ”Lävistää”-ilmaus on luontevaa yhdistää nuoleen, joka tavoittaa runon puhujan sydämen. Samalla se lähentää puhujaa hirveen heidän muodostamallaan elävien organismien jatkumolla, sillä vertauskuvallisesti lyyrinen minä on yhtä haavoittuva rakkauden edessä kuin hirvi metsästäjän nuolen kohteena. Myös ilma, jonka laulu lävistää ja joka ulottuu kaikkialle ja on välttämätöntä elävien organismien hengissä pysymiseksi, toimii metonymisen siirtymän mahdollistavana elementtinä metsän, hirven, pihan puun ja huoneen asukkaiden välillä. Lisäksi musiikki kantautuu kauas ilman välittämänä, mikä luo tunteen etäisyyden vähenemisestä. ”Pauhu” viittaa musiikin volyymin ohella rakkauden tunteen voimakkuuteen ja samalla tarkentaa sitä, että varsinkin laulun aiheena oleva romanttinen rakkaus voi olla voimallista ja aktualisoitua luonnonvoiman, kuten myrskyn, kaltaisena tunteena – tämä toisaalta purkaa runossa luonnon ja kulttuurin välistä dikotomiaa. Samalla ”pauhu” kommentoi (itse)ironisesti ihmisen tapaa käyttää lävistää-ilmaisun kaltaisia kliseisiä, usein romantiikan aikakaudelta ja sen kirjallisuudesta peräisin olevia ilmaisuja puhuttaessa sekä rakkaudesta että luonnosta kuin myös niiden välisestä ylevästä liitosta. Näin luontoon, kulttuuriin ja elävien organismien tunteisiin liittyvät metonymiset jatkumot kohtaavat, risteävät ja kerrostuvat keskenään. Tämän risteämisen seurauksena ulkona vallinnut sumuinen sää – jota harmaa väri metonymisesti edustaa – ja sen piiriin metsään eristetyt negatiiviset tunteet siirtyvät metaforisesti sisälle. Samalla sumuun yhdistetty harmaa edustaa metonymisesti puhujan tunnetilaa, joka on sumea ja myrskyisä eli itkuinen, mikä estää näkemästä selvästi sekä konkreettisesti että metaforisesti mielessä. Enaktivismin tutkija Joel Kruegerin (2014) mukaan musiikki on affektiivisessä mielessä vastustamattomaa, ja siihen tunnetaan emotionaalista vetoa, sillä sen merkityksellisyyden tunnistaa välittömästi. Musiikki kutsuu kiinnittymään itseensä, mihin kuuntelija vastaa ja resonoi ruumiinsa välityksellä (mt.). Edellä käsitellyt kuvallisuuden keinot välittävät tehokkaasti musiikin aikaansaamia, kokonaisvaltaisia, affektiivisiä ja ruumiillisia vaikutuksia runon lyyrisessä minässä aina ”lävistää”-verbin kuvaamasta lamaannuttavasta kivusta myrskyiseen tunnetilaan. Kuten ilmaus ”sikin sokin” vihjaa, musiikin runon puhujassa herättämät tunteet ovat sekavia ja niitä on vaikea sanoittaa. Musiikki toimii runossa metonymisesti samoin kuin *Kadonnutta aikaa etsimässä* -teoksen madeleine-leivos, joka palauttaa äkillisesti Marcelin mieleen menneisyyden kokemukset.

Colombetti (2014, 79) kiinnittää huomiota tunnetilojen avoimuuteen, joka mahdollistaa tiettyjen emotioiden tai emotionaalisten episodien eli lyhempikestoisten tunnekokemusten ilmenemisen. Esimerkiksi ärtynyt tunnetila johtaa todennäköisemmin suuttumukseen kuin innostuneisuuteen (mp.;

Colombetti 2017a, 453). Colombetti (2014, 79) vertaa tätä sääilmiöihin, jotka ovat riippuvaisia tietyllä ilmastolle tyypillisistä sääolosuhteista. Turkan runon kontekstissa jo valmiiksi alakuloinen, eksistentiaaliseksi määrittyvä tunnetila, jota kostean raskas sumu edustaa, pohjustaa myrskyyn viittaavan musiikin laukaiseman emotionaalisen episodin rajuutta. Ratcliffen (2015, 39) mukaan silloin, kun eksistentiaalinen tunne ei ole häiritsevä, sitä ei ole tarpeen selittää, kuvata tai jakaa. Turkan runossa eksistentiaalisen tunteen kuvailua ja käsittelyä lähesytään aistein ja mielikuvin: yhdessä surumielisen sanoituksen kanssa musiikki toimii metonymisesti tekijänä, joka lopulta ohjaa lyyrisen minän kohtaamaan ja refleктоimaan tunteitaan. Laulun mieleen palauttama kipeä rakkauden (tai rakkaudettomuuden) muisto pakottaa puhujan yrittämään sanallistaa sen taustalla olevan eksistentiaalisen tunnetilan. Lyyrinen minä assosioi tunnetilan sumuiseen säähän, mikä korostaa sen vaikeasti määrittävyyttä. Sumuun liittyvän alavireisyyden runon puhuja on runon alussa liittänyt hirveen ja pyrkinyt eristämään ulos metsään, talon tarjoaman turvan ulkopuolelle. Eksistentiaaliseen tunnetilaan liittyy surumielisyyden ohella menettämisen pelko. Hirvet elävät pariteltuaan suurimman osan vuotta yksin. Sanojen sanomattomuus voi viitata sekä selvittämättä jääneisiin väleihin että tukahdutettuihin tunteisiin, pelkoon laulaa laulun mukana, ja ne tahtuvat metaforan myötä valon pisaroiksi, mikä tuo emotionaaliseen episodiin uuden sävyn.

Runossa hyödynnetään tyografista ratkaisua, jossa viimeiset säkeet on erotettu yhtenäisesti etenevästä alkuosasta. Tyhjä tila ilmaisee musiikin taukoamisen jälkeistä hiljaisuutta ja luo hengähdystauon ja samalla tulkinnallisen ja affektiivisen tilan runossa esiintyneiden tunteiden vaikutuksille ja merkitykselle. Samalla tyhjä tila kuvaa puhujan valaistumisen hetkeä, jonka äärellä hän hetkeksi vaikenee. Viimeiset säkeet sidotaan osaksi runon alkuosaa ja musiikin runon puhujassa aikaansaamia tunnevaikutuksia, kun puhuja toistaa ”sen täytyy olla ihmeellistä” -säettä, nyt suomeksi. Kielen vaihdosta voi pitää tarkoituksellisena niin, että saksan kieli viittaa johonkin vieraaseen, kaukaiseen ja tavoittamattomaan rakkauden kohteeseen ja muistoon, kun äidinkieli vuorostaan tuo rakkauteen tuttuuden ja läheisyyden tunnun. ”Valo” ja ”aurinko” muodostavat metonymisen ketjun, joka liittyy runossa aiemmin mainittuun lämpöön koiran sydämessä, ilmentäen näin runon puhujan tunteita koiraansa kohtaan. Siten koiran ja ihmisen erityislaatuinen side, eli ystävyyyteen liittyvä rakkaus, hahmottuu runossa luonnon elementtien kautta. Koiran vertaaminen aurinkoon, joka sijaitsee ihmisen yläpuolella, näyttyy myös antroposentrisen maailmankatsomuksen kritiikkinä. Lyyrinen minä kokee kiintymyssuhteen myötä koiran elintärkeäksi metonymiseksi osaksi itseään, mikä tulee ilmi myös konkreettisena lämmön tunteena. Colombetti (2017b, 1447) puhuu tämän kaltaisesta kiintymyssuhteesta (*affective attachment*) eletyn elämän aikana syntyvänä siteenä tiettyihin objekteihin ja ihmisiin: ilman niitä olisi mahdotonta olla oma itsensä. Muista ei tule pelkästään osa itseä, vaan ne myös osaltaan laajentavat minuutta ja vaikuttavat tunnetiloihin (mp.). Mielestäni Colombettin

teoria pätee yhtä lailla suhteessa eläimiin. Samoin lyyrinen minä kokee kiintymyssuhteen kautta osaksi itseään kotipihan puun, jonka hän ”ottaa mukaan” kuollessaan.

Metonymisistä ketjuista affektiiviseen rytmiin ja tunnelmaan

Runosta syntyy alusta loppuun vaikutelma, että lyyrinen minä puhuu itsekseen. Hän ei missään vaiheessa puhuttele suoraan ketään, jolloin puhe näyttäytyy eräänlaisena itseterapian muotona, jonka avulla lyyrinen minä kuvaa ja säännöstelee omaa kokemisen tapaansa ja maailmassa olemistaan. Siitä huolimatta runo ei ole vailla retorisia ja affektiivisesti latautuneita lukijaan vaikuttamiseen pyrkiviä keinoja, jotka osaltaan rakentavat runon tunnelmaa. Lyyrisen minän affektiivinen kiinnittyminen ja emootiot suhteessa eläimiin ja eläimiin liittyvät tunnetilat tulevat ilmi epäsuorasti metonymioiden kautta: kuvaamalla hirven asentoa ja elinoloja sekä koiran sydämen suuruutta. Katja Seutu (2008, 51) on huomioinut, että metonymisyyden teho perustuu siihen, että sen rakentama kuva on tarkka, jättäen kuitenkin samalla paljon ilmaisematta, mikä osaltaan saa aikaan intiimiyttä ja affektiivista vaikuttavuutta. Analyysissäni on käynyt ilmi, että kun metonymisen ketjun osat sijaitsevat kauempana toisistaan runon kompositiossa, ne rikkovat välittömyyden kokemusta, haastavat lukijaa ja kutsuvat reflektiivisempään luentaan. Näin tapahtuu lukijan sovittaessa syvällä metsässä nukkuvaa hirveä osaksi lyyrisen minän tukehdutettuja tunnekokemuksia ja maailmassa olemista. Jotta voitaisiin hahmotella tarkemmin tekstin kokonaistunnelmaa ja -sävyä sekä sen dynamiikkaa, on syytä vielä tutkia runossa rakentuvia tunnekokemuksia metonymisten jatkuvuuden ketjujen ja niihin kietoutuvien muiden retoristen keinojen, erityisesti rytmiä ja affektiivisuutta luovan äänteellisen toiston kautta.

Enaktivismissa korostuu emootioiden toimintaan linkittyvä ja prosessuaalinen luonne eli tapa kehittyä sekä muuttua dynaamisesti vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Slaby, Paskaleva & Stephan 2013, 34). Toimija (*agent*) ei vain passiivisesti ota vastaan maailmaa, vaan aktiivisesti muokkaa sitä vaikuttaakseen omiin tunnetiloihinsa ja läpikäydäkseen kokemuksia, jotka muuten olisivat tavoittamattomissa (Colombetti 2017b, 1444). Tällaista aktiivisuutta ja dynaamisuutta Turkan runossa saa aikaan musiikki, joka vaikuttaa lyyrisen minän affektiivisiin tiloihin ja niiden käsittelyyn. Musiikin syvä kuuntelu merkitsee sensitiivistä ja ymmärtävää kuuntelukokemusta, joka on passiivisuuden sijaan interaktiivista tekemistä ja musiikkiin kiinnittymistä. Tällöin kyseessä on musiikillisesti laajennut mieli, jolloin musiikki toimii sen ulkoisena välineenä, mikä taas mahdollistaa tuttujen emootioiden kultivoinnin, mutta myös uudenlaisten emootioiden kokemisen ja ymmärtämisen. (Krueger 2014.) Masennus on nähtävissä tilana, jota määrittää jäätymisen tunne sekä kyvyttömyys toimia ja luoda yhteyttä maailmaan (Slaby, Paskaleva & Stephan 2013,

34). Turkan runossa kuvaus hirvestä sumun ympäröimänä luo vaikutelman liikkumattomuudesta, kylmyydestä, eristyneisyydestä ja yhteyden kadottamisesta ympäristöön, mikä kertoo metonymisesti lyyrisen minän omasta, mielen taustalla vaanivasta, masennusta muistuttavasta eksistentiaalisesta alakulosta. Musiikki toimii metonymisesti lyyrisen minän mielen jatkeena, ja musiikin laukaisemien emootioiden seurauksena puhuja ei jää märehtimään vaikeita eksistentiaalisia tunteitaan, jotka liittyvät menneisyyteen, vaan ymmärtää ne metonymisesti osana maailmassa olemisen kokemustaan. Samalla runon puhuja kokee musiikin kuuntelun kautta puhdistavia ja rajoja rikkovia emootioita, jotka liittyvät rakkauteen ja hänen suhteeseensa koiraansa.

Kiinnostavaa runossa on se, millä keinoin lyyrinen minä toiminnallisesti ja dynaamisesti vahvistaa, ylläpitää ja redusoi poeettisessa maailmassa ilmeneviä tunnetiloja ja niihin kietoutuvia emootioita, ja miten tätä kautta rakentuu runon kokonaistunnelma eri sävyineen, joita eri tunnetilat ja emootiot metonymisesti edustavat. Tällöin runon tarkastelussa on huomioitava kokevan minän tason lisäksi runon retorinen taso, jolta käsin hahmottuvat runossa hyödynnetyt keinot sen kokonaismerkityksen ja tunnelman luomiseksi (ks. Hedelberg 1991). Retoriselta tasolta käsin konstruoidaan ja manipuloidaan runon poeettisen maailman elementtejä ja niiden välisiä suhteita, joiden osa kokeva minä on. Retorinen ja kokemuksellinen taso ovat kuitenkin niin tiiviisti toisiinsa punoutuneita, että niitä on haasteellista erottaa runossa, jossa lyyrinen minä on jatkuvasti läsnä syntaktisella tasolla: ne muodostavat keskenään metonymisen jatkumon. Turkan runon yhteydessä on syytä käsitellä tunnelmaa (inter)affektiivisesti latautuneena, tekstin eri elementtien yhteen kietoutumisen myötä muodostuvana esteettisenä konstruktiona, jonka luomiseen lukija osallistuu ja uppoutuu.

Siru Kainulainen (2012, 64) on kiinnittänyt huomiota runon rytmisen liikkeen affektiivisuuteen. Vaikka rytmillä ei ole sanojen kaltaista sisällöllistä merkitystä, se pyrkii saamaan aikaan ruumiillisia tunnevaikutuksia, joilla on osansa runon tulkinnassa (ks. mp.). Rytmien kautta syntyvää dynaamisuutta, intensiteettiä ja siten retorista ja affektiivista vaikuttavuutta Turkan runoon tuo siinä esiintyvä äänteellinen toisto. Runossa toistuu tiuhaan alkusointuinen s-ääne, joka yhdistää metonymisesti runossa rakentuvien tunnetilojen ja emootioiden kannalta merkityksellisiä sanoja, kuten ”suruisa”, ”sumu”, ”sydän”, ”sielun veli”, ”sikin sokin” ja ”sanomattomia sanoja”. Lisäksi toistuva ”se”-pronominin käyttö liittyy yhteen puhujalle merkitykselliset affektiivisen kiinnittymisen kohteet: hirven, pihapuun ja koiran. Rakkauslaulun yhteydessä ”sen pauhu” ikään kuin vielä affektiivisesti ja semanttisesti alleviivaa laulun vaikuttavuutta ja volyyymia. Lyhyt säe on keskitetty ja sen molemmille puolille jäävä tyhjä tila korostaa musiikin äänen kantavuutta ilman halki ja sitä seuraavan emotionaalisen episodin voimakkuutta sekä tyhjän tilan täyttävää tunnelman latautuneisuutta, jolloin kaikki muu tuntuu katoavan ympäriltä. Samalla tässä kohtaa runon retorinen taso tulee selvimmin esiin, kun se rakkauslaulun esittämisen myötä manipuloi

kokevan minän tunnetilaa ja emotioita tarjoamalla tälle kuulijan metonymististä paikkaa, jolloin kokeva minä lähenee runon lukijaa. Runon typografisesti eristetyssä loppuosassa s-äänne saa seurakseen alkusointuisen m-äänteen ja ”muiden” sekä ”mennyt”-sanojen toisteisuuden, mikä on tunnelman vaihdoksen tehokeino ja tuo siihen yhtäaikaista pehmeyttä ja voimaa.

Runon tunnelmanvaihdosten hahmottamiseksi on tärkeää huomioida verbien muodostaman metonymyisen ketjun aikaansaama vaikutelma dynaamisuudesta ja liikkeestä. Toistuva ”nukkuu”-verbi sekä verbit ”riiputtaa”, ”on pysähtynyt” ja ”lämmittää” luovat olennaisesti runon alkuosan verkkaisen tunnelman kaarta eri sävyineen, mikä liittyy luontoa edustavien elävien organismien, hirven, koiran ja puun, ominaisuuksiin ja asentoihin. Ulkona vallitseva sumuinen sää myös viittaa paikoillaan pysymiseen, sillä utuisen kostea ilma syntyy silloin, kun ei tuule. ”Lävistää”-verbi rikkoo pysähtyneen ja miettelään tunnelmakuplan ja tuo runon poeettiseen maailmaan liikettä, jota ”pauhu” täydentää deskriptiivisenä substantiivina. Rakkauslaulu luo edellä käsitellyin retorisin keinoin romanttisia ja kipeitä tunteita edustavan myrskyn pauhun, joka ravistelee runon poeettista maailmaa, mutta tyyntyy lopulta seestyneeksi tunnelmaksi. Edith Stein (1989, 104) vertaa ajattelussaan tunteita valon lähteisiin, joiden sijainnista ja tehosta valaistuksen lopputulos on riippuvainen. Hän ottaa vertailussaan esiin myös värit, joilla on erilaisia kirkkauden sävyjä. Onni voi olla hilpeää tai vakavaa, mutta ennen kaikkea se on luonteeltaan valoisa. (Mp.) Runon lopussa tällaista tunnelmaa edustaa lyyrinen minän ja hänen koiransa välinen tunneside, kun runon alkupuolta hallitseva harmaan kolea surumielisyyys on hälvennyt ja runon poeettista maailmaa valaisee ja lämmittää aurinko.

Lopuksi: Retorisin keinoin rakentuva runoilijuus

Olen tässä artikkelissa osoittanut enaktiivisiin ja fenomenologisiin tunnekäsityksiin nojaten, miten Turkan runon minä merkityksellistämisen ja tunnekokemustensa myötä sijoittuu samalle elävien organismien metonymiselle jatkumolle runossa esiintyvien luonnon edustajien kanssa. Lisäksi runon lyyrinen minä kohtaa ja käsittelee tunnetilojaan ja emotioitaan erityisesti musiikin kautta, josta tulee siten metonymisesti osa hänen laajenevaa mieltään. Muut retoriset keinot, kuten äänteellinen toisto ja typografia vahvistavat lukijalle välittyvää runon dynaamista, esteettistä kokonaistunnelmaa, jota eri tunnelementit metonymisesti edustavat.

Todettakoon vielä lopuksi, että runo on tulkittavissa myös metalyyrisellä tasolla, jolloin lyyrinen minä kärsii eräänlaisesta *writer's blockista*, jota määrittää pysähtyneisyys ja unettomuus. Musiikin kuulemisen aikaansaaman tunnereaktion seurauksena lyyrinen minä löytää inspiraation. Tyhjä typografinen tila näyttäytyy tyhjänä paperina. ”Sanomattomat sanat” osoittautuvat inspiraation

lähteiksi eli valon pisaroiksi ja muuttuvat kirjoitukseksi. Saksalainen laulu toimii runossa sen poeettisuuden kommenttina, jolloin vieras ja tuttu sana kohtaavat. Samalla toive rakkaudesta näyttäytyy vaihkeaisena pyyntönä runon lukijalle sen yleisönä. Myös äänteellinen toisto toimii muistutuksena runon poeettisesta tarpeesta tulla esitettyksi. Lisäksi puhe metsän taakse menneestä auringosta viittaa lyyrisen minän kokemukseen itsestään elämänvoimaisena runoilijana, jolla on vielä elinvuosia jäljellä toisin kuin niillä, jotka elävät enää muistoissa. Aurinko edustaa siten Apolloa, runouden jumalaa, johon koira kumppanina ja muusana vertautuu.

”Sielun veli” on hyvin tunteikas ilmaisu, ja sen käyttö ilmentää runon kokevan minän ja poeettisuuteen nojaavan runoilija-minän metonymistia jatkuvuutta, rinnakkaisuutta ja limittäisyyttä. Runoilija-minää ei olisi ilman arkisemman minän havaintoja ja tunnekokemuksia, joista ammentaa työhön. Lisäksi taustalla väijyvä eksistentiaalinen surumielisyyttä, joka kiinnittyy myyttiseen ja villiin, samanaikaisesti vahvaan ja haavoittuvaan hirveen, näyttäytyy olennaisena, jopa välttämättömänä kimmokkeena runoilijana olemiselle, mutta myös sen seurauksena. Merkityksellistämisen myötä lyyrisen minä kokee yhteyttä hirveen, joka vahvarakenteisena ja sitkeänä eläimenä kykenee selviytymään vaikeissakin olosuhteissa, mikä rinnastuu runoilijuuden haasteisiin. Kirjoittaminen erilaisine tunnekokemuksineen sujuu vaihtelevissa ja oikukkaissa merkeissä – kuten sää, jonka vaikutuksille luonnon elementit ovat alttiita. Liikkumattomat viileät kivet tarvitsevat lämpöä, samoin jäätynyt vesi virrataakseen. Lisäksi kirjoittaminen on yksinäistä työtä, ja siihen kuuluvat epätavalliset eksistentiaaliset tunteet ja niiden jopa hyperbolamaiset vaihdokset epätoivosta onnistumisen hetkiin. Colombettin (2017b, 1448) mukaan muusikko ei koe instrumenttiaan ulkoisena objektina, vaan osana esireflektiivistä ruumiillista itseä eli jonakin, jonka avulla hän ilmaisee tunnetilaansa ja antaa sille muodon. Samaa ajatusta voi soveltaa runoilijuuteen, olipa kyseessä mikä tahansa kirjoittamisen väline. Sanat näyttäytyvät siten runon puhujalle metonymisesti osana hänen elettyä ruumistaan ja jonakin, jonka kautta hän välittää, säätelee ja laajentaa tunnetilojaan, jotka materialisoituvat kirjoituksena. Turkan runossa tekstin jokaisella elementillä ja yksityiskohdalla on paikkansa sen tunnelman välittymisessä ja tulkinnallisen koherenssin muodostumisessa. Lopulta se, mikä jää rivien väliin, toimii tehokkaimpana keinona kutsua lukija uppoutumaan osaksi runon poeettista maailmaa.

Viitteet

- 1 Ihmisen ja eläimen välisestä suhteesta Turkan tuotannossa ks. Ahola 1989 ja Keto 2008.
- 2 Ks. Ovaska 2020. Anna Hollsten (2017)

on hyödyntänyt fenomenologista tunneteoriaa tutkiessaan elegiaa lyriikan lajina.

- 3 Ratcliffe (2015) ja Colombetti (2017a) viittaavat affektiivisista tiloista (*affective*)

states) puhuessaan yleisesti kaikkiin tunteiden muotoihin.

4 Enaktivismiin nojaavasta lukijamallista ks. Ovaska 2020, 30.

5 Suremiseen liittyvistä asennoista eläi-

millä ks. Konrad Lorenz 1992 ja Bekoff 2007, 68.

6 Jatkuvuus ei ole samuutta. Bekoff ja Pierce (2009, 39) muistuttavat eri lajien ja yksilöiden välisistä eroista.

Aineisto

Turkka, Sirkka 1993. *Sielun veli*. Helsinki: Tammi.

Kirjallisuus

Ahola, Suvi 1989. Nainen hevosenä – Sirkka Turkka. Teoksessa "Sain roolin johon en mahdu": *Suomalaisen naiskirjailijuiden linjoja*. Toim. Maria-Liisa Nevala. Helsinki: Otava, 741–44.

Bekoff, Marc 2007. *The Emotional Lives of Animals*. Novato, CA: New World Library.

Bekoff, Marc & Jessica Pierce 2009. *Wild Justice: The Moral Lives of Animals*. Chicago & London: University of Chicago Press.

Colombetti, Giovanna 2014. *The Feeling Body*. Cambridge, MA: MIT Press.

Colombetti, Giovanna 2017a. Enactive Affectivity, Extended. *Topoi* 36(3), 445–55. DOI: 10.1007/s11245-015-9335-2.

Colombetti, Giovanna 2017b. The Embodied and Situated Nature of Moods. *Philosophia* 45(4), 1437–51. DOI: 10.1007/s11406-017-9817-0.

Emig, Rainer 1995. *Modernism in Poetry: Motivations, Structures and Limits*. London & New York: Longman.

Fuchs, Thomas 2016. Intercorporeality and Interaffectivity. *Phenomenology and Mind* 11, 194–209. DOI: 10.13128/Phe_Mi-20119.

Fuchs, Thomas & Sabine Koch 2014. Embodied Affectivity: On Moving and Being Moved. *Frontiers in Psychology* 5(508), 1–12. DOI: 10.3389/fpsyg.2014.00508.

Genette, Gérard 1972. Métonymie chez Proust. Teoksessa *Figures III*. Paris: Éditions du Seuil, 41–63.

Haapala, Vesa 2003. Kutsuja, hyppyjä, tilavaa puhetta: Pentti Saarikosken myöhäistuotannon metonymyisiä ratkaisuja. Teoksessa *Kuvien kehässä: Tutkielmia kirjallisuudesta, poetiikasta ja retoriikasta*. Toim. Vesa Haapala. Tietolipas 191. Helsinki: SKS, 144–82.

Hedberg, Johan 1991. *Eros skapar världen ny: Apokalyps och pånyttfödelse i Edith Södergrans lyrik*. Väitöskirja. Göteborg: Daidalos.

Helle, Anna & Anna Hollsten 2016. Tunnetko kirjallisuutta? Johdatus suomalaisen kirjallisuuden tutkimukseen tunteiden ja tuntemusten näkökulmasta. Teoksessa *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1425. Helsinki: SKS, 7–33.

Hollsten, Anna 2017. Puhetta kuolleelle: Puhuttelu ja kiintymyssuhteen jatkuminen Paavo Haavikon, Aale Tynnin ja Anja Vammeluon elegioissa. *Avain* 14(1), 6–21. DOI: 10.30665/av.66190.

Jakobson, Roman 1987 (1935). Marginal Notes on the Prose of the Poet Pasternak. Teoksessa *Language in Literature*. Eds Krystyna Pomorska & Stephen Rudy. Cambridge, MA: Harvard University Press, 301–17.

- Kainulainen, Siru 2012. Tanssivat räjähdykset, säilymättömyyden pyörre: Rytmien liikettä 1960-luvulla. Teoksessa *Työmaana runous: Runoudentutkimuksen nykysuuntauksia*. Toim. Siru Kainulainen, Karoliina Lummaa & Katja Seutu. Tietolipas 236. Helsinki: SKS, 61–83.
- Kankaanpää, Hannu 2003. *Se oli satakieli: Kirjoituksia elämästä ja teoksista*. Turku: Enostone.
- Keto, Katja 2008. Sikamamma ja pikku-Selma: Ihmisen ja eläimen suhteen merkityksellistyminen Sirkka Turkan runoudessa. Teoksessa *Sanelma 2006–2007: Turun yliopiston kotimaisen kirjallisuuden vuosikirja 12–13*. Toim. Niko-Matti Ahti & Mikko Carlson. Turku: Turun yliopisto, 195–208.
- Koskelainen, Jukka 2005. Elämän ja kuoleman kaikki verbit: Sirkka Turkan runoudesta. Teoksessa Sirkka Turka: *Runot 1973–2004*. Helsinki: Tammi, 5–24.
- Krueger, Joel 2014. Affordances and the Musically Extended Mind. *Frontiers in Psychology* 4(1003), 1–12. DOI: 10.3389/fpsyg.2013.01003.
- Littlemore, Jeannette 2015. *Metonymy: Hidden Shortcuts in Language, Thought and Communication*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lorenz, Konrad 1992. *Here I Am – Where Are You? The Behavior of the Greylag Goose*. New York: HarperCollins.
- de Man, Paul 1979. *Allegories of Reading: Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke, and Proust*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Ovaska, Anna 2020. *Fictions of Madness: Shattering Minds and Worlds in Modernist Finnish Literature*. Väitöskirja. Helsinki: Unigrafia.
- Perry, Menachem 1979. Literary Dynamics: How the Order of a Text Creates Its Meanings (With an Analysis of Faulkner's "A Rose for Emily"). *Poetics Today* 1(1–2), 35–64, 311–61. DOI: 10.2307/1772040.
- Ratcliffe, Matthew 2008. *Feelings of Being: Phenomenology, Psychiatry and the Sense of Reality*. Oxford: Oxford University Press.
- Ratcliffe, Matthew 2015. *Experiences of Depression: A Study in Phenomenology*. Oxford: Oxford University Press. DOI: 10.2307/1772040.
- Seutu, Katja 2008. Näkökulmia runouden realismiin ja sen tutkimiseen – metonymisyys ja rooli-runon laji. *Avain* 5(2), 46–58. DOI: 10.30665/av.74733.
- Slaby, Jan, Asena Paskaleva & Achim Stephan 2013. Enactive Emotion and Impaired Agency in Depression. *Journal of Consciousness Studies* 20(7–8), 33–55.
- Stein, Edith 1989. *On the Problem of Empathy. (Zum Problem der Einfühlung, 1917)*. Trans. W. Stein. Washington, D.C.: Kluwer Academic Publisher.